

KYKYRYDZA Ivan Ivanovuch

Doctor of Economics, professor of economics,
Innovation and International Economics Department,
Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky

**THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE UNDER CONDITIONS
OF EUROINTEGRATION: POSSIBLE ACQUISITIONS AND RISKS**

Abstract. The problem – research of possible acquisitions and risks for the agricultural sector as a result of Ukraine entering the Free Trade Area (FTA) with European Union (EU).

The goal – to argue necessity, utility and possible threats for the agricultural sector as a result of Ukraine entering the FTA with EU followed by the full membership in this association; to determine what principles, methods, means and forms should be used in order to achieve the highest possible effect from participation in the FTA without facing eventual negative consequences.

Main results of the research. Examined processes of eurointegration that would take place in Ukraine after signing of an Agreement about Association and the FTA with EU. Stated the fact that activation of eurointegration processes can become a substantial factor of the national agricultural sector development, transparent and predictable agricultural policy formation, agricultural business advancement as well as can influence the growth of production and employment in the countryside.

Scientific novelty of the research results. Reasoned possible risks in case of the Customs Union application of protective customs measures, impossibility of the State support of agricultural producers, inconsistency of the national food processing industry products in regards to norms and rules of EU.

Conclusions and propositions. Ukraine can achieve considerable results in development of the agricultural sector due to thought out and considered policy concerning realization of the Agreement about Association and the FTA with EU. This policy should necessarily be based on negotiations with EU about compensation of losses from decrease of the export to the Customs Union countries and the search of new distribution areas.

Keywords: agricultural sector; eurointegration; risks; advantages; the Free Trade Area with EU.

Одержано редакцією 17.10.2015
Прийнято до публікації 19.10.2015

УДК 339.9

КІБАЛЬНИК Любов Олександрівна

Доктор економічних наук, доцент, професор
кафедри економічної теорії, інноватики та
міжнародної економіки, Черкаський національний
університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: lyubov_kibalnik@mail.ru

**ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ УЧАСТІ КРАЇН
У ПРОЦЕСАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Анотація. У статті обґрунтовано основні об'єктивні передумови ефективної участі країн світу в процесах глобалізації, такі як: інформатизація, транснаціоналізація, політична та економічна інституціоналізація і фінансова глобалізація. Доведено, що вищезазначені умови притаманні лише країнам з постіндустріальною економікою. Ця категорія країн характеризується панівним соціально-економічним домінуванням та суттєвими перевагами у сфері інновацій, міжнародної торгівлі, передачі технологій, інвестицій та грошової допомоги тощо, які є недосяжними для країн з індустріальною та аграрно-орієнтованою економікою.

Ключові слова: глобалізація; інформатизація; транснаціоналізація; фінансова глобалізація; інституціоналізація; постіндустріальні країни; індустріальні та аграрно-орієнтовані країни.

Постановка проблеми. За останні півтора десятиліття світова економіка відчула на собі справжню глобальну революцію. Багато процесів набули настільки видозміненого характеру, що традиційний теоретичний інструментарій вже не дозволяє досить адекватно оцінювати нові явища глобалізації. У емпіричних дослідженнях проблематика передумов ефективної участі країн у процесах глобалізації активно обговорюється з кінця ХХ ст. Новітня економічна наука намагається визначити сутнісні основи, позитивні і негативні сторони глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальна методологія дослідження глобалізації, питання формування нової світобудови глобального простору та розвитку міжнародних економічних відносин в контексті глобалізаційних процесів, сформувався у працях А. Аппадурі, З. Баумана, Б. Баді, У. Бека, Ф. Броделя, А. Гідденса, С. Гоффмана, М. Кастельса, К. Куїгмі, Н. Лазаруса, Р. Робертсона, Л. Склера, Г. Терборна, І. Уоллерстайна, М. Уотерса, Х. Хондкера, П. Хірста та інших. Вітчизняні науковці досліджують глобалізацію, як у загальноцивілізаційному вимірі (праці Ю. Пахомова, Д. Лук'яненка, О. Білоруса, Ю. Павленка), так і в її ключових компонентах: політичних та соціально-економічних (праці А. Гальчинського, А. Філіпенка, С. Сіденко, Ю. Козака, Ю. Макогона, В. Рокочі, С. Соколенка, А. Поручника, Л. Антонюк, І. Школи), фінансово-інвестиційних (праці Б. Губського, З. Луцишин, О. Плотнікова, О. Шниркова, В. Шевчука, О. Рогача).

Особлива увага у працях вчених надається економічним, геополітичним, культурним, соціальним і інституціональним аспектам глобалізації. Як правило, дослідницький акцент ставиться на окремих її сферах. Водночас, новітній рівень міжнародних економічних процесів, що супроводжується кризовими явищами та асиметрією зв'язків, вимагає нового підходу до вивчення економічної діяльності, як окремих країн, так і світової економіки в цілому. Ця теза зумовлена тим, що сучасна світова система – це якісно нова стадія розвитку світової економіки, для якої характерні: поява нових факторів виробництва, особливі форми їх транснаціоналізації, вихід на світову арену нових суб'єктів міжнародних економічних зв'язків з новими функціями, а також зміна характеру міжнародного відтворювального процесу. Водночас, все більш яскраво проявляється системність міжнародних економічних відносин, що призводить до формування в перспективі більш цілісної і єдиної світової економіки. Це обумовлює актуальність дослідження умов, які сприяють входженню країн у глобалізований простір та їх ефективне функціонування в ньому.

Метою статті є виокремлення об'єктивних передумов ефективної участі країн у процесах глобалізації на основі аналізу сучасних тенденцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суттєвим аспектом глобалізаційних процесів є їх тісний зв'язок з лібералізацією економіки, яка також набуває нових контурів: більш вільним стає міжнародний рух товарів, послуг, капіталу, технологій, інформації та робочої сили. Внаслідок зменшення різного роду адміністративних, юридичних, економічних, технічних бар'єрів, формування більш уніфікованих правил і норм зовнішньоекономічної взаємодії більшість країн світу починають «стягуватися» доцентровими силами, що діють у світовому господарстві, в єдине економічне ціле у глобальному масштабі. Водночас, реалізація зазначених тенденцій супроводжується гострою конкурентною боротьбою, в основу якої закладено протиріччя сучасної світової економіки. Вплив цих протиріч на економічне життя окремих країн і світового господарства є настільки істотним, настільки здатен посилити існуючі проблеми і породжувати нові, що сама їх природа потребує ретельного дослідження.

Значущість асиметрії цих змін пояснюється їх глобальними масштабами. На сьогодні для розв'язання більшості суперечностей необхідним є залучення ресурсів (як матеріальних, так і інтелектуальних) не однієї країни, а всього глобального простору. Слід підкреслити, що витрати на вирішення сучасних проблем дуже високі, адже

наслідки ухвалення конкретного рішення нині здатні поширюватися далеко за межі того співтовариства, у рамках якого приймалося це рішення. Крім того, турбулентність сучасного світогосподарського устрою спричиняє багатогранність проблем, з'ясувати вихідні точки яких також дуже складно.

На нашу думку, передумови ефективної участі країн у процесах глобалізації можна розділити на наступні категорії. По-перше, це процес інформатизації, що акумулював досягнення науково-технічної революції. Він характеризується не лише глобальним проникненням принципово нового типу інформаційних технологій (ІТ), а й певними трансформаціями традиційних відносин, в першу чергу, пов'язаних з господарською діяльністю і розподілом матеріальних благ, що виявляють властивості адаптації досягнень інформаційно-технологічного прогресу потребам зростання власної ефективності та доцільності. Водночас, характер, принципові особливості та наслідки, включаючи довгострокові зсуви у глобальній економічній системі, дають підстави оцінити становлення та розвиток локальних інформаційних товариств, істотно інтегрованих у глобальний економічний простір, на умовах, максимальна вигідність яких засвідчується такими показниками, як-от: інвестиційна привабливість, галузева структура виробництва, ступінь конкурентоспроможності національної макроекономічної системи, обсяги залучених іноземних капіталів, сила зовнішньоекономічного впливу, ємність внутрішнього ринку тощо.

Імперативом інтенсифікації процесу інформатизації є розвиток електронної комерції та Інтернет-індустрії. Через історичні особливості процесу інформатизації глобальний простір, протягом досить тривалого часу розвивався в основному зусиллями країн «Триади» (США, Західна Європа, Японія). У глобальному масштабі інформаційні галузі розвинених країн дозволили громадянам практично всіх інших країн відкрити доступ до цих продуктів. З розвитком економічних, політичних, соціально-культурних зв'язків між різними країнами все більшого значення набуває електронізація бізнесу, що є одним із факторів формування «нової економіки». Її головною відмінністю від попереднього етапу світового економічного розвитку є інформатизація і поява якісно нових електронних можливостей передачі та обробки інформації всередині суб'єкта і між суб'єктами господарювання. Оскільки, у сам зміст більшості економічних операцій закладена можливість заміщення реального фізичного об'єкта інформацією про нього, то прогрес у сфері інформаційних технологій забезпечив можливість і виступив каталізатором розвитку цих операцій у світових масштабах. Ці процеси ініціювали і активізували поширення впливу країн координаторів інформаційної галузі на всі інші території та економіки світу та її окремих сфер. Отже, інформаційна складова є ключовою передумовою ефективної участі країн у процесах економічної глобалізації.

Передумовами інформатизації є постійне удосконалення країнами каталізаторами обчислювальної техніки, телекомунікаційного обладнання та інфраструктури. Також зростає швидкість утворення, обробки і переміщення інформаційних потоків, поширення знань в процесі наукового або інших видів інтелектуального обміну.

Сучасний розвиток економічних відносин, їх глобальний характер з одного боку, і розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, з іншого, зумовили появу специфічної форми цих відносин – електронного бізнесу і електронної комерції. Суб'єкти ринку швидко освоюють нові можливості організації бізнес-комунікацій і активно включаються в електронне бізнес-середовище. Це призводить до того, що доступ до інформаційних технологій стає не просто конкурентною перевагою, а інструментом економічного маніпулювання [1].

Наступною передумовою, що виступає інструментом впливу країн першого ешелону на міжнародні торгові та фінансові потоки, є транснаціоналізація. Зі зростанням впливу ТНК на світову економіку кількість робочої сили, необхідної для виробництва певних промислових товарів, все в більшій мірі визначала їх рішення щодо розміщення

філіалів та дочірніх підприємств. ТНК посилювали контроль за географічним розподілом виробництва, розміщеного в різних країнах, котрий знаходився в тісній залежності від наявності вільних коштів, витрат і кваліфікації робочої сили. Лише крупні компанії були в змозі управляти цими факторами. Їх структура характеризувалася наявністю галузевого планування, яка залежала від територіальних кордонів. Такі фірми були здатні організувати свій «власний» розподіл праці у світовому масштабі. В результаті створена цими компаніями система функціонувала більш ефективно порівняно з національними системами планування як за кейнсіанською моделлю макроекономічної політики, так і в соціалістичному варіанті централізованого планування.

Зауважимо, що певну роль у цих процесах відіграє економічна політика урядів. В першу чергу – це економічна інтеграція. Цей процес чітко проявився у 50-х і 60-х роках у всьому світі, але лише Європі внаслідок створення ЄЕС, вдалося домогтися успіхів у інтеграційному процесі, і політичний фактор тут відігравав значну роль. Іншою ілюстрацією цього процесу в Європі стало утворення ЄАВТ, згодом частково поглиненої ЄЕС. Інші заходи урядів відображали прагнення лібералізувати зовнішню торгівлю і систему міжнародних платежів. Цього вдалося досягти, створивши МВФ і підписавши ГАТТ. План Маршалла призвів до створення Організації європейського економічного співробітництва (ОЄЕС), яка перетворилася згодом в Організацію економічного співробітництва та розвитку (ОЄСР). Результатом вище зазначених процесів стало становлення транснаціоналізації як об'єктивної передумови ефектної участі країн у процесах глобалізації. Цей факт підтверджується насамперед змінами, що відбуваються у географічному розподілі світової торгівлі. Поступово зростає торгівля країн, що розвиваються, але особливо швидкими темпами збільшуються обсяги товаропотоків із нових індустриальних країн. Серед країн з перехідною економікою більш динамічно розвивається зовнішня торгівля Китаю, що дозволило країні увійти до десятки найбільших торгових держав світу.

Водночас, як і раніше значна частина світового товарообігу – близько третини світових експортно-імпорتنих операцій – припадає на провідні промислово розвинені країни (США, Німеччину і Японію). До групи найбільших торговельних країн світу входять Франція, Великобританія, Італія, Канада, Нідерланди, Бельгія. Таке становище посилюється за рахунок транскордонних злиттів і поглинань транснаціональними корпораціями найпотужніших держав світу компаній країн з перехідними економіками [2-3].

За останні роки зросла роль країн, що розвиваються як одержувачів прямих іноземних інвестицій, так і імпортерів. Оскільки центр міжнародного виробництва, а останнім часом і міжнародного споживання переміщується у країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою, то ТНК все активніше інвестують свої кошти в проекти, спрямовані як на підвищення ефективності, так і на освоєння ринків збуту в цих країнах. Водночас, компанії країн «Тріади» мають панівне становище [4, с. 138]. Хоча міжнародне споживання переміщується в країни з перехідною економікою, материнські компанії, що забезпечують необхідний рівень виробництва, знаходяться в країнах «Тріади». Так, розвиток економічної і передусім торговельної інтеграції, усунення регіональних бар'єрів, формування спільних ринків, зон вільної торгівлі формує необхідність сприяння підвищенню ефективності суспільного виробництва. Тобто в окремих країнах, створюються найбільш досконалі за технічними та економічними параметрами підприємства у всіх сферах економіки. Проявом такої лібералізації економіко-митних норм є помітне зростання кількості дочірніх компаній холдингових структур та транснаціональних корпорацій, що впливає на інвестиційний клімат та дозволяє значно активізувати роль міжнародної торгівлі. При цьому в одних і тих же галузях національної економіки країни, що інтегруються за техніко-економічними параметрами підприємств витрачають на виробництво однорідних товарів приблизно однаковий обсяг необхідних ресурсів. Або якщо країни мають різні галузі і

виробляють різні товари, то вони повинні витратити на їх виготовлення менше живої і уречевленої праці, ніж витрачали до вступу в інтеграційний етап. В умовах розвитку процесу глобалізації конкуренція спонукає ТНК різних країн нарощувати технічну міць своїх компаній у боротьбі за ринки збуту зі своїми суперниками і забезпечувати принаймні хоча б середню норму прибутку. Господарюючі суб'єкти, які в даний період часу витрачають на випуск продукції найменшу кількість різних факторів виробництва, у всіх країнах світу прийнято називати підприємствами оптимальних розмірів.

Характеристика деяких країн світу за показником отриманих іноземних інвестицій засвідчує, що потоки прямих іноземних інвестицій в країнах, що розвиваються, і в державах з перехідною економікою у 2013 році досягли нових рекордних рівнів. Інвестиції у промислово розвинені країни також почали відновлюватися. Про це повідомляють експерти Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). В цілому у 2013 році глобальні потоки прямих іноземних інвестицій зросли на 11% порівняно з попереднім роком і склали 1,46 трильйона доларів США. Обсяги іноземних інвестицій в країнах, що розвиваються, у 2013 році становили 52% від світового рівня і досягли 759 млрд доларів США. Обсяги залучення інвестицій в країни з перехідною економікою склали 126 мільярдів доларів США, що на 45% більше, ніж у попередньому 2012 році [5]. Серед регіональних і субрегіональних груп виділяються країни БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай і Південна Африка) і АРЕС (АТЕС) – Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво.

У країнах цих двох груп обсяги інвестицій збільшилися майже вдвічі порівняно з докризовим рівнем. Що стосується розвинених країн, то, за попередніми оцінками, в групі з 38 держав обсяги прямих іноземних інвестицій зросли за рік лише на 12% і склали минулого року 576 млрд доларів США. При цьому якщо в ряді держав Євросоюзу (зокрема у Бельгії, Ірландії, Нідерландах та Люксембурзі) очевидними є ознаки відновлення, то в США спостерігалось зменшення припливу інвестицій. У Японії їх показник виріс на 61%, а в Австралії та Новій Зеландії скоротився, відповідно, на 28% і 75% [5]. Вище зазначене свідчить про стрімкий розвиток транснаціоналізації.

Визначаючи передумови ефективної участі країн у глобалізаційних процесах, перш за все слід відзначити які ж саме країни мають змогу використовувати економічні інструменти для здобуття переваг на міжнародній арені. Для цього використовують декілька основних показників і критеріїв: абсолютний і відносний ВВП (ВНП); національний дохід і дохід на душу населення; галузеву структуру національної економіки; структуру експорту та імпорту країни; рівень та якість життя населення та ін. Зауважимо, що рівень економічного розвитку країни та її участь у світовому господарстві відображає її економічний потенціал та зазначені вище інструменти впливу. Кожен етап розвитку національної економіки і світового господарства у цілому вносить ті, чи інші зміни до складу основних показників.

На нашу думку, в сучасних умовах доцільно виокремити три групи країн. По-перше, промислово розвинені країни з ринковою економікою, що утворюють так званий каркас світового господарства. Ця група складається з 27 держав. На її частку випадає 52,3% світового ВВП, 69% світового експорту товарів і послуг і лише 15,3% світового населення. По-друге, країни Азії, Африки, Латинської Америки та Океанії (або країни третього світу). По-третє, країни з перехідною економікою, які представлені переважно державами Східної Європи та СНД. Вони знаходяться на шляху розвитку нових форм господарювання. На частку двох останніх груп (156 країн) припадає 47,7% світового ВВП; 30,8% світового експорту товарів і послуг і майже 85% всього населення планети. Іноді цю групу країн називають країнами з ринком, що формується [6-8]. Серед країн, що розвиваються, слід виокремити такі групи країн: найменш розвинені країни (найбідніші країни світу, розвиток яких утруднено через несприятливі умови, зокрема, острівне або внутрішньоконтинентальне розташування)

та нові індустріальні країни. У найменш розвинених країнах проживає 11% населення світу, а частка цих країн у світовому ВВП – лише 0,6%.

Країни з аграрною парадигмою є особливою групою держав, що відрізняються своєрідністю історичного розвитку, соціально-економічною та політичною специфікою. Це країни, які не мають здатності до саморозвитку і не мають внутрішніх джерел подолання низького рівня життя населення. Серед спільних характеристик їх розвитку доцільно виокремити спільне колоніальне минуле та пов'язану з цим багатоукладність господарства, швидке зростання чисельності населення, його бідність, неграмотність. Цим країнам властиві аграрна мінерально-сировинна спеціалізація економіки і відповідно слабкий розвиток обробної промисловості, вузькість внутрішнього ринку, підпорядковане місце у системі світового господарства. Протягом 70-90 років ХХ століття кількість найменш розвинених країн збільшилася удвічі.

На сьогоднішній день до аграрноорієнтованих країн Організація Об'єднаних Націй відносить 49 країн світу. Кожен три роки список цих країн переглядається Економічною та соціальною радою (ЕКОСОП). В ході огляду переліку найменш розвинених країн у 2003 році Економічна і Соціальна Рада ООН використовувала для визначення найменш розвинених країн наступні три критерії, що були запропоновані Комітетом з питань політики в галузі розвитку (КПР) (рисунк 1).

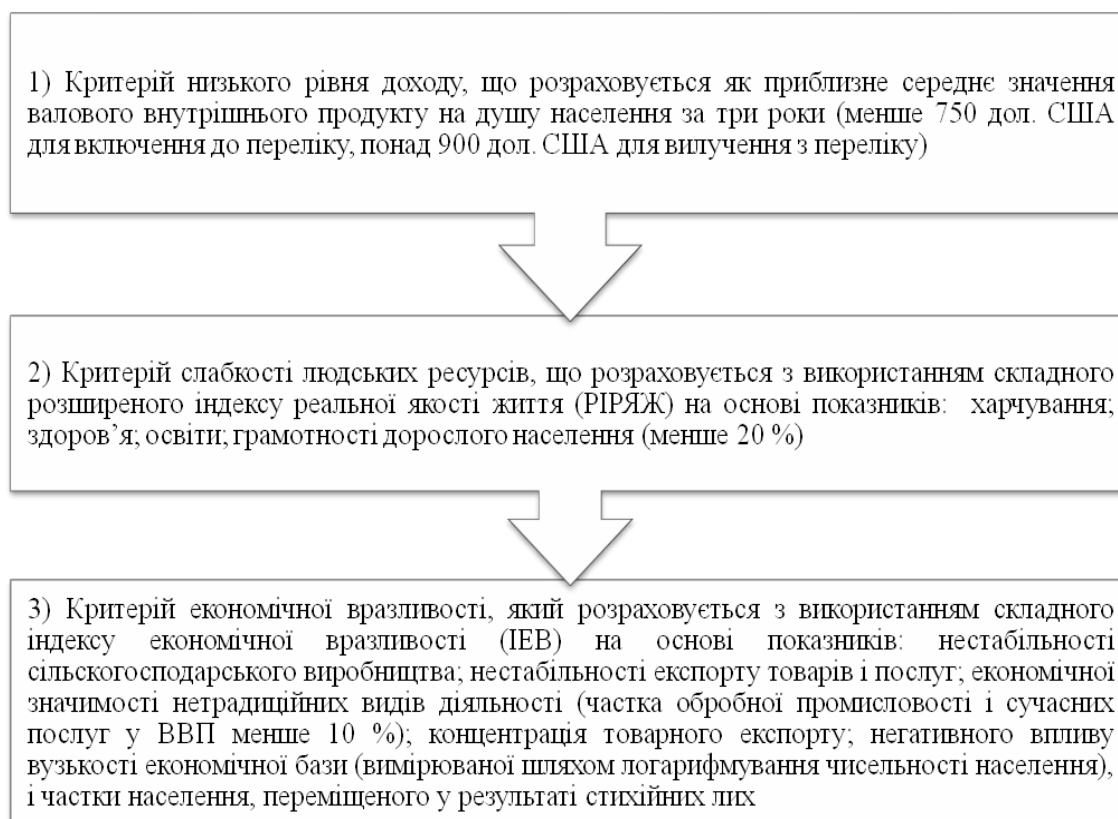

Рис.1. Визначення найменш розвинених країн за підходом ООН*

*Складено автором за даними джерела [9]

Більшість аграрноорієнтованих країн характеризуються дуже низьким рівнем життя населення. Зауважимо, що основна маса населення цих країн має низький рівень життя не тільки в порівнянні з країнами з постіндустріальною парадигмою, але і в порівнянні з малочисленими багатими групами населення у своїх країнах. Отже, у аграрноорієнтованих країнах фактично відсутній середній клас. Спостерігається така система розподілу доходів, коли доходи 20% вищих верств суспільства у 6-19 разів перевищують доходи 30% нижчих

прошарків. У Чаді, Ліберії 80% населення проживають за межею бідності, у Сомалі 43% населення існують на кошти, які складають менше одного долара США.

Велика кількість людей страждають від нестачі житла, продовольства, чистої питної води, електроенергії. У країнах з аграрною парадигмою розмір ВВП на душу населення не перевищує 700 доларів США, у той час як у країнах з постіндустріальною та індустріальною соціально-економічною формацією цей показник досягає декількох десятків тисяч доларів США.

Варто зазначити, що найбільш вичерпною класифікацією країн у світовій економіці вважається точка зору універсальних міжнародних організацій, членами яких є більшість країн світу, як-от: Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний валютний фонд і Світовий банк. Водночас, на нашу думку, в площині сучасних змін глобального простору ці класифікації не відображають внутрішніх структурних елементів національних економік.

Так, деякі країни Близького Сходу вважаються розвиненими країнами через високі стандарти соціального розвитку та витрати на удосконалення людського потенціалу. Водночас, в сучасних умовах вищезазначена категорія країн має маргінальний статус. Іншим прикладом може бути Швейцарія – одна з найрозвиненіших і найбагатших країн світу. Ця країна є високорозвиненою індустріальною країною з майже повною відсутністю будь-яких корисних копалин. За підрахунками західних економістів за рівнем конкурентоспроможності економіки, вона входить до першої десятки країн світу. Швейцарська економіка тісно пов'язана із зовнішнім світом, насамперед з країнами ЄС, тисячами ланцюгів виробничої кооперації та зовнішньоторгових угод. Водночас, внаслідок розвитку лише таких галузей, як фармакологія і банківський сектор, ця країна має досить слабо диверсифіковану структуру ВВП. Тобто вище згадані країни досить складно класифікувати за принципом розвиненості.

На нашу думку, більш коректним у площині сучасних глобальних змін є парадигмальний підхід, що на відміну від існуючих акцентує увагу на соціально-економічних формаціях та відображає базисні моделі розбудови зовнішньоторговельних відносин.

Наступною передумовою ефективної участі країн світового простору у глобалізаційних процесах є фінансова глобалізація. Це пояснюється тим, що неможливо уявити гіперболічне зростання фінансового сектора світової економіки без активних процесів експансії транснаціональними корпораціями економік аграрних та індустріальних країн.

Як результат, фінансова глобалізація перетворилась на якісно нову стадію формування фінансових відносин між різними країнами, міжнародними фінансовими організаціями, транснаціональними компаніями і банками на глобальному фінансовому ринку. Сьогодні вона ґрунтується на послідовному прискоренні інновацій, лібералізації обміну капіталами, технологіями та інформацією.

Теоретичні напрацювання з цієї проблематики акцентують увагу на тому, що для фінансової глобалізації характерними є процеси, що розвиваються одночасно у 2 напрямках: 1) міждержавні процеси проявляються у зростаючій інтеграції національних фінансових ринків, лібералізації й уніфікації національних фінансових і банківських систем; 2) транснаціональні процеси проявляються у тому, що ТНК озброюються глобальною стратегією, розвиваючи свою діяльність на глобальному фінансовому ринку. Сьогодні фінансові зв'язки між державами і транснаціональним бізнесом диференціюються і ускладнюються через розвиток глобального фінансового ринку.

Водночас, на нашу думку, слід виокремити, ще один напрям впливу фінансової глобалізації (негативний) – це створення умов для виникнення світових фінансових криз. Це пояснюється тим, що із зростанням кількості та ваги транснаціональних корпорацій у структурі світогосподарських зв'язків, виникла необхідність у організаціях, які б доповнювали і регламентували діяльність ТНК за межами країн походження.

Тобто створювали комфортні умови функціонування для власних ТНК у країнах-конкурентах. Внаслідок чого утворились такі основні глобальні фінансові інституції, як

Світовий банк та Міжнародний валютний фонд. Організаційна структура цих інституцій сформована таким чином, що права голосу щодо рішень стосовно діяльності цих організацій розділені асиметрично, тобто деякі країни мають більший вплив у питаннях регулювання фінансової сфери, ніж інші. Оскільки при виникненні кризових явищ, концентрація фінансового капіталу відбувається у найбільш сприятливих умовах, то для деяких країн спричинення криз є доволі позитивним явищем.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, визначаючи об'єктивні передумови ефективної участі країн у процесах глобалізації, акцент необхідно ставити на транснаціоналізації, інформатизації, політичній та економічній інституціоналізації та фінансовій глобалізації. Як інструменти впливу на міжнародні економічні процеси вище зазначені фактори застосовуються лише країнами з постіндустріальною економікою. Слід підкреслити, що ця категорія країн характеризується панівним соціально-економічним домінуванням та інноваційним потенціалом. Зокрема, у сфері валютно-фінансових відносин США застосовує виключно ефективний та економічно продуктивний інструмент впливу – власну національну валюту. Якщо говорити про геоекономічну стратегію країни як про мистецтво досягати економічні цілі на світовому ринку і запобігати потенційним конфліктам за допомогою нових технологій, то США та інші країни «Триади» повною мірою отримують вигоди від глобалізації і за допомогою вище зазначених інструментів підтримують та зберігають гегемонію стосовно всіх інших категорій країн світової економіки. Методи контролю над комунікаційними матеріальними потоками енергетичних та інших ресурсів з метою участі суб'єктів міжнародних економічних відносин у створенні і перерозподілі світового валового продукту, що застосовуються країнами з постіндустріальними соціально-економічними формаціями, не досяжні для країн с індустріальною та аграрно-орієнтованою економікою. Переважна більшість цих країн періодично відчують внутрішню політичну нестабільність, що завдає шкоди розвитку економіки цих країн. Необхідно підкреслити нерівність економічної та політичної міцності країн з індустріальною та аграрною соціально-економічними парадигмами розвитку у співставленні з промислово розвиненими країнами. Вона реалізується у домінуванні багатих країн у сфері міжнародної торгівлі, у їх можливості диктувати умови передачі технологій, інвестицій та грошової допомоги тощо.

Список використаної літератури

1. Chase-Dunn C. Global Formation: Structures of the World-Economy. – Oxford, England, 1998. – P. 348.
2. World Economic Situation and Prospects 2012, UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unctad.org/en/docs/wesp2012_en.pdf
3. World economy: Global FDI: the rocky road to recovery [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://viewswire.eiu.com/index.asp?layout=VWArticleVW3&article_id=1195298904&country_id=1510000351&channel_id=190004019&category_id=500004050&refm=vwCat&page_title=Article&rf=0
4. Международные экономические отношения: Учебник для вузов / Под ред. В.Е. Рыбалкина. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 591 с.
5. World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and trade for development, UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf
6. Christopher A. Managing Across Borders: New Organizational Responses / A. Christopher, S. Ghoshal. – Chicago: Richard D. Irwin, 1995. – 350 p.
7. Forbes Global 2000, 2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.forbes.com/lists/2012/18/global2000_2011.html
8. Henderson Brace D. The Origin of Strategy / Brace D. Henderson // Harvard Business Review. – 1989. – № 3. – p. 139–143
9. Офіційний сайт ООН: Публікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/publications/>

References

1. Chase-Dunn, C., (1998). Global Formation: Structures of the World-Economy. (P. 348), Oxford, England.
2. Official website of UNCTAD (2012). World Economic Situation and Prospects 2012. Retrieved from http://www.unctad.org/en/docs/wesp2012_en.pdf
3. World economy: Global FDI: the rocky road to recovery (2010, March). The Economist. Retrieved from http://viewswire.eiu.com/index.asp?layout=VWArticleVW3&article_id=1195298904&country_id=1510000351&channel_id=190004019&category_id=500004050&refm=vwCat&page_title=Article&rf=0

4. Ryibalkin, V. E., (2009). *Mezhdunarodnyie ekonomicheskie otnosheniya: Uchebnik dlya vuzov*. Moskva: YuNITI-DANA (in Rus.)
5. Official website of UNCTAD (2013). *World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and trade for development*. Retrieved from: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf
6. Christopher, A. & Ghoshal, S. (1995). *Managing Across Borders: New Organizational Responses*, Richard D. Irwin, Chicago
7. Official website of Forbes (2011). *Forbes Global 2000, 2011*. Retrieved from http://www.forbes.com/lists/2012/18/global2000_2011.html
8. Henderson, Bruce D. (1989). *The Origin of Strategy*. *Harvard Business Review*, 3, 139–143.
9. The official website of the United Nations (2014): *Publications*. Retrieved from: <http://www.un.org/ru/publications/>

KIBALNYK Liubov Oleksandrivna

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department

Economics, Innovation and International Economics,

Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky

OBJECTIVE PREREQUISITES OF EFFICIENT PARTICIPATION OF COUNTRIES IN GLOBALIZATION PROCESSES

Abstract. Introduction. *The transformation of modern global economy into a single integrated system, the emergence of new factors of production, special forms of transnationalization, the emersion of new subjects of international economic relations with new functions at the world arena, as well as the character change of international reproducing process stipulate the necessity of searching for the factors and conditions which promote entering and efficient functioning of countries in globalized area are educted.*

Purpose. *The goal of the article is to distinguish objective prerequisites of efficient participation of countries in the processes of globalization on the basis of modern tendency analysis.*

Methods. *World-system approach is in the basis of the investigated problem analysis. To achieve the goal, the following general scientific and special methods are used: theoretical generalization and synthesis (for distinguishing the modern prerequisites of efficient participation of countries in globalization processes); comparative analysis (for determining the special influence of different groups of countries: postindustrial, industrial and agricultural upon international economic processes); empirical analysis (for providing demonstrative effect of informatization, ransnationalization, financial globalization, political and economic institutionalization on the efficiency of countries functioning in the conditions of globalization).*

Results. *The process of extending the objective prerequisites of efficient participation of the world countries in the process of globalization is found to take place due to transnationalization, informatization, political and economic institutionalization and financial globalization. These factors are applied as instruments of influence upon international economic processes only by countries with postindustrial social-economic formation.*

Originality. *The main integrators of the world economy (postindustrial countries) have been found; the system-forming instruments of influence upon the countries with transition structure of economic model have been predicted.*

Conclusions. *The main prerequisites of the efficient participation of the world countries in the globalization processes have been distinguished. It has been substantiated that postindustrial countries get economic benefits from globalization processes, maintain and retain geo-economic hegemony as to the other categories of countries due to transnationalization, informatization, political and economic institutionalization and financial globalization. In the conditions of globalization, countries have proved to take part in the formation and redistribution of world gross domestic product and income only due to the control over communication, energetic and other resources, participation in making decisions by international institutions, leadership in the sphere of innovation and investment, the use of the latest financial instruments, etc.*

Key words: *globalization; informatization; transnationalization; financial globalization; institutionalization; postindustrial countries; industrial and agricultural-oriented countries.*

*Одержано редакцією 17.11.2015
Прийнято до публікації 19.11.2015*